

Declarație și recomandări : Ce Universitate pentru mâine?

---

*Locarno, Elveția (30 aprilie - 2 mai 1997) (Traducere : Mirella Țărmure
Vădean. Revizuire : Cristina Elena Popa Tache.)*

Concluziile Congresului:

1

Congresul a mulțumit UNESCO și CIRET pentru interesul pe care îl acordă transdisciplinarității în lume. S-a subliniat în mod deosebit importanța acestui angajament pentru proiectele viitoare legate de Universitate și de învățământul superior. S-a dorit participarea la proiectul major aflat în curs la UNESCO privind transdisciplinaritatea care rezultă din Planul pe termen mediu, la proiectele legate de pregătirea și desfășurarea Conferinței Mondiale asupra Învățământului Superior (Paris, 28 septembrie - 2 octombrie 1998) și la următorul program și buget 29C/5 1998-1999.

2

Congresul și-a exprimat speranța că Statele membre să se implice profund în următorul deceniu pentru ca gândirea transdisciplinară să irige viziunea nouă a Universității.

Pentru a ajuta UNESCO, CIRET și Universitatea în lucrările lor viitoare, participanții au prezentat atenției domnului Federico Mayor, Director General al UNESCO, programe de acțiune și cooperare între statele membre, sub formă de **Declarație și Recomandări**.

Declarația de la Locarno

1

Participanții la Congresul Internațional „Ce Universitate pentru mâine? Spre o evoluție transdisciplinară a Universității”, (Monte Verità, Locarno, Elveția, 30 aprilie - 2 mai 1997) aprobă pe deplin finalitatea proiectului CIRET-UNESCO care a făcut subiectul dezbaterilor Congresului: evoluția Universității spre studiul universalului în contextul unei accelerări fără precedent a cunoștințelor fragmentate. Această evoluție este inseparabilă de cercetarea transdisciplinară, adică de ceea ce există între, prin și dincolo de toate disciplinele.

2

În pofida condițiilor extrem de variate de la o universitate la alta și de la o țară la alta, dezorientarea Universității a devenit mondială. Multe simptome ascund cauza generală a acestei dezorientări: lipsa de sens și foamea universală de sens. Căutarea sensului trece neapărat prin educația integrală a ființei umane, la care cercetarea transdisciplinară poate deschide calea.

3

Participanții lansează un apel solemn către UNESCO și toate țările sale membre, precum și către autoritățile universitare din întreaga lume pentru ca totul să fie pus în aplicare pentru a introduce gândirea complexă și transdisciplinară în structurile și programele Universității de mâine.

4

Universitatea este amenințată nu doar de lipsa de sens, ci și de refuzul de a împărtăși cunoștințele. Informația care circulă în spațiul cibernetic generează o bogăție fără precedent în istorie. Având în vedere evoluția actuală, există riscul ca cei info-săraci să devină din ce în ce mai săraci, iar cei info-bogați din ce în ce mai bogați. Una dintre vocațiile transdisciplinarității este căutarea măsurilor necesare pentru a adapta Universitatea la era cibernetică. Universitatea trebuie să devină o zonă liberă a spațiu-timpului cibernetic.

5

Împărtășirea universală a cunoștințelor nu va putea avea loc fără apariția unei noi toleranțe bazate pe o atitudine transdisciplinară, care implică punerea în practică a viziunii transculturale, transreligioase, transpolitice și transnaționale. De aici rezultă relația directă și inevitabilă dintre pace și transdisciplinaritate.

6

Transdisciplinaritatea este global deschisă. A o defini prin logica clasică ar închide-o într-o gândire unică. Nivelurile de realitate sunt inseparabile de nivelurile de percepție și acestea fundamentează verticalitatea gradelor de transdisciplinaritate. Calea transdisciplinară este inseparabilă atât de o nouă viziune, cât și de o experiență trăită. Este o cale de autotransformare orientată spre cunoașterea de sine, spre unitatea cunoașterii și spre crearea unui nou mod de viață.

7

Clivajul dintre știință și cultură care s-a produs în urmă cu puțin peste trei secole este unul dintre cele mai periculoase. Pe de o parte, avem deținătorii cunoașterii pure și dure, și, pe de altă parte, practicienii cunoașterii echivoce, moi. Acest clivaj se reflectă inevitabil în funcționarea universităților, deoarece ele favorizează dezvoltarea accelerată a culturii științifice cu prețul negării subiectului și al estompării sensului. Totul trebuie făcut pentru a reunifica cele două culturi artificial antagoniste - cultura științifică și cultura literară sau

artistică - prin depășirea lor într-o nouă cultură transdisciplinară, condiție prealabilă a unei transformări a mentalităților.

8

Problema-cheie cea mai complexă a evoluției transdisciplinare a Universității este cea a formării formatorilor. Universitățile ar putea contribui pe deplin la crearea și funcționarea unor adevărate "Institute de cercetare a sensului", care ar avea în mod necesar efecte benefice pentru supraviețuirea, viața și radiația universităților.

9

O educație autentică nu poate orienta cunoașterea doar către polul exterior al Obiectului sub pretextul a sute de discipline de cercetare, fără a orienta în același timp interogarea sa către polul interior al Subiectului. În această perspectivă, educația transdisciplinară revaluează rolul intuiției originare, al imaginației, al sensibilității și al corpului în transmiterea cunoștințelor.

Monte Verità, Locarno, 2 mai 1997

Comitetul de redacție al Declarației: Michel Camus și Basarab Nicolescu

RECOMANDĂRI

1. CREAREA UNEI CATEDRE ITINERANTE UNESCO

Se recomandă UNESCO, posibil în colaborare cu Universitatea Națiunilor Unite (Tokyo), să creeze o catedră itinerantă care să organizeze conferințe magistrale implicând întreaga comunitate și permițând informarea acesteia asupra conceptelor și metodelor transdisciplinarității. Această catedră ar putea fi susținută prin crearea unui site Internet care să pregătească comunitatea internațională și universitară pentru o descoperire teoretică și practică a transdisciplinarității. Obiectivul este ca totul să fie pus în aplicare pentru a introduce germenii gândirii complexe și ai transdisciplinarității în structurile și programele Universității de mâine.

2. DEZVOLTAREA RESPONSABILITĂȚII

Se recomandă universităților, în cadrul unei abordări transdisciplinare, să apeleze în special la filosofia Naturii, filosofia Istoriei și epistemologie pentru a dezvolta creativitatea și simțul responsabilității viitorilor lideri. Ar trebui introduse cursuri la toate nivelurile pentru a sensibiliza studenții și a-i trezi la armonia dintre ființe și lucruri. Aceste cursuri ar putea fi fondate pe istoria științelor și tehnologiei, precum și pe marile teme multidisciplinare de astăzi (în special cosmologia și biologia generală) pentru a obișnui studenții să gândească lucrurile să gândească lucrurile clar și în context, în vederea dezvoltării industriale și a inovației tehnologice, și pentru a se asigura că aplicațiile nu contravin unei etici a responsabilității față de ceilalți oameni și față de mediu.

3. DIFUZAREA EXPERIENȚELOR INOVATOARE TRANSDISCIPLINARE

Se recomandă CIRET să pregătească pentru formatori o publicație în limbile UNESCO care să inventarieze experiențele inovatoare de referință: Universitatea deschisă (*Open University*), Academia de Arhitectură din Ticino (experiența Mario Botta), Renașterea americană în educația științifică (*American Renaissance in Science Education*) (experiența Leon Lederman), Universitatea din Basel (experiența Werner Arber), Observatorul pentru Studiul Universității Viitorului (*Observatory for the Study of the University of the Future* OEUF) cu colaborarea Școlii Politehnice federale din Lausanne, Casa culturilor lumii (*Maison des Cultures du Monde*), experiențele transculturale din Catalonia, etc. Obiectivul este un real schimb de cunoștințe și experiențe.

4. FORMAREA FORMATORILOR ȘI EDUCAȚIA PERMANENTĂ

Se recomandă universităților, în cadrul educației permanente și a formării continue:

- să conceapă și să pună în aplicare programe de formare cu conținut specific transdisciplinar care, dincolo de obiectivele profesionale, ar permite dezvoltarea personalității umane și luarea în considerare a fenomenelor sociale.
- să publice rapoarte de experiențe educative diverse, care să ilustreze, într-un mod didactic și viu, problema complexității și emergența sensului, precum și interesul pentru noile metodologii de învățare induse de transdisciplinaritate.

În vederea formării formatorilor, se solicită CIRET să întreprindă lucrări pentru organizarea, împreună cu ONG-uri, fundații și universități, a patru ateliere regionale de cercetare transdisciplinară, implicând punerea în practică a viziunii transculturale, transreligioase, transpolitice și transnaționale. Un efort deosebit ar trebui făcut pentru ca unele dintre aceste ateliere să aibă loc în, sau în colaborare cu, universități din țări numite în curs de dezvoltare.

5. TIMP PENTRU TRANSDISCIPLINARITATE

Se recomandă responsabililor universitari (președinți ai universităților, directori de departamente, ...) să dedice, pentru fiecare disciplină, 10% din timp unor cursuri propriu-zis transdisciplinare.

6. CREAREA CENTRELOR DE ORIENTARE, ATELIERELOR DE CERCETARE ȘI SPAȚIILOR TRANSDISCIPLINARE

Se recomandă universităților:

- să creeze centre de orientare transdisciplinară destinate să trezească vocații și să descopere posibilitățile ascunse în fiecare individ; egalitatea de șanse între studenți se lovește inevitabil de inegalitățile posibilităților lor.

- să creeze ateliere de cercetare transdisciplinară (libere de orice control ideologic, politic sau religios) care să includă, în fiecare atelier, cercetători din toate disciplinele. Este vorba, pe proiecte precise, de a introduce progresiv cercetători sau creatori din afara universității, inclusiv muzicieni, poeți și artiști de nivel înalt, pentru a întemeia dialogul universitar între diversele abordări culturale, ținând cont de experiența interioară și de *cultura sufletului*. Co-direcția fiecărui atelier ar fi asigurată de un profesor în științe exacte și un profesor în științe umane sau arte, fiecare dintre aceștia fiind ales prin cooptare și în deplină transparență. Fiecare participant ar trebui să descopere experiența unei medieri sensibile și corporale pentru a încerca să trăiască o experiență mai largă de relație cu lumea, natura și ceilalți.

7. CULTURA ȘTIINȚIFICĂ ȘI CULTURA LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

Pentru a apropia cele două culturi artificial antagoniste, cultura științifică și cultura literară și artistică, și pentru a schimba mentalităților, se recomandă UNESCO, universităților, CIRET, ONG-urilor și fundațiilor să organizeze forumuri transdisciplinare care să includă istoria, filosofia, sociologia științelor și istoria artei contemporane.

8. TRANSDISCIPLINARITATE, DEZVOLTARE ȘI ETICĂ

În urma importantului său raport despre „cultură și dezvoltare”, se recomandă UNESCO să profite de viziunea transdisciplinară, în special în ceea ce privește proiectele, programele și recomandările referitoare la: etica universală, problemele legate de femei și de tineret.

9. INOVAȚIE PEDAGOGICĂ ȘI TRANSDISCIPLINARITATE

Este esențial să se monitorizeze experimentele care demonstrează inovația pedagogică asociată cu dezvoltarea unei abordări transdisciplinare în învățământ.

10. MASS-MEDIA ȘI TRANSDISCIPLINARITATE

Problema transdisciplinarității nu privește doar elitele, ci este potrivit, pentru a atinge societatea, ca CIRET să imagineze și să realizeze acțiuni destinate mass-media (televiziune, radio, ziare, publicații pe Internet etc.)

11. MULTIMEDIA ȘI TRANSDISCIPLINARITATE

Se recomandă UNESCO, în cadrul lucrărilor sale privind comunicarea, urmând în special celebrarea centenarului cinematografului, să dezvolte programe de întâlniri între cunoașterea universitară și experiența creatoare a artiștilor care lucrează pe diferite medii și folosesc noile tehnologii.

12. TRANSDISCIPLINARITATE ȘI SPAȚIUL CIBERNETIC: ATELIERE PILOT

Se recomandă favorizarea și dezvoltarea tuturor mijloacelor tehnice disponibile pentru a da educației transdisciplinare emergente dimensiunea universală necesară și, în general, pentru a promova domeniul public al informației

(memoria virtuală a lumii, informațiile produse de organizațiile guvernamentale, precum și informațiile legate de regimul *copyleft* sau copierea liberă).

În această perspectivă, se recomandă cu tărie UNESCO și țărilor interesate să încurajeze și să dezvolte experiențe-pilot care, cum ar fi Observatorul pentru Studiul Universității Viitorului (OEUF - *Observatoire pour l'Etude de l'Université du Futur*), care se bazează pe extinderea rețelelor, precum Internetul, și care „inventează” viitorul asigurând o activitate planetară în feedback continuu, instaurând astfel pentru prima dată interacțiuni la nivel universal.

13. PACE ȘI TRANSDISCIPLINARITATE

Se recomandă favorizarea, susținerea și promovarea experiențelor și proiectelor care demonstrează contribuția transdisciplinarității la dezvoltarea cerinței și spiritului de pace.

Monte Verità, Locarno, 2 mai 1997

O moțiune specială de mulțumiri, adoptată în unanimitate, a fost adresată Comisiei Naționale Elvețiene pe lângă UNESCO, Delegației Permanente a Elveției pe lângă UNESCO, Secției Cultură și UNESCO din Departamentul Federal de Afaceri Externe al Elveției, Departamentului de Instrucție și Cultură al Republicii și Cantonului Ticino, Fundației Monte Verità din Ascona și Asociației Internaționale pentru Video în Arte și Cultură.